

НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ НАБУТТЯ ОРФОГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ УЧНЯМИ ЛІЦЕУ

Олена Горошкіна (Інститут педагогіки НАПН України, головний науковий співробітник відділу навчання української мови та літератури)

Дотримання орфографічних норм є одним із найважливіших показників загальнокультурного рівня людини. Питання про шляхи й засоби підвищення орфографічної грамотності учнів завжди перебувають у центрі уваги науковців і вчителів. На різних часових відтинках означену проблему досліджували психологи М. Богоявленський, С. Жуйков та ін., методисти М. Баранов, М. Бернадський, М. Вашуленко, В. Горбачук, Т. Донченко, О. Караман, Г. Козачук, Л. Райська, І. Хом'як, Н. Шкуратяна, С. Яворська та ін., однак проблема не втрачає своєї актуальності. Викладачі закладів вищої освіти, проводячи діагностичні зрізи знань першокурсників, щороку констатують низький рівень їхньої орфографічної й пунктуаційної грамотності.

Вивчення статистичних даних основної сесії ЗНО, оприлюднених Українським центром оцінювання якості освіти, переконує, що випускники «стикалися з певними труднощами саме під час виконання практичних завдань, що потребували застосування здобутих знань, умінь і навичок у нових ситуаціях» [2, с. 37]. Попри те, що «Учасники тестування найбільш успішно виконали завдання з орфографії (5, 7, 12), з морфології (10, 15, 19), з лексики та фразеології (3, 8, 18, 24). Складність зазначених завдань коливається від 47,6 % до 53,1 %. Щоправда завдання 14 з орфографії (правопис складних слів, зокрема й з іншомовними частинами) виявилось складним через необхідність знання значної кількості винятків (складність – 22,1 %)» [Там само].

Викликає занепокоєння й той факт, що «Мовленнєву вправність власних висловлень здебільшого оцінено в 0 або 1 бал із 4 можливих, що свідчить про доволі низький рівень опанування орфографічних, пунктуаційних, лексичних, граматичних і стилістичних норм української мови» [Там само, с. 37].

Спілкування з учителями-словесниками, власний досвід роботи зі старшокласниками, аналіз учнівських письмових робіт засвідчує: типовими є помилки, що стосуються написання

власних назв, слів іншомовного походження, складних слів тощо. Кожному вчителю доводилося спостерігати ситуацію: учень правила знає, а грамотно писати не вміє. Отже, існує розрив між знаннями, вміннями й навичками випускників закладів загальної середньої освіти/здобувачів освіти). У попередніх публікаціях ми проаналізували причини такого стану [1].

Для формування орфографічних умінь доцільно систематично залучати їх до виконання вправ. До таких належать: пошук орфографічної помилки в окремому слові (словах), словосполученнях, реченнях, текстах, запропонованих учителем або поданих у підручнику, посібнику; самостійний пошук помилок у текстах різної жанрово-стильової належності. Якщо це текст, запропонований учителем, доцільно позначити кількість помилок, які учні повинні (мають) знайти. У старших класах можуть бути помилки на різні орфограми й пунктограми. У цьому разі обов'язково давати правильний текст для перевірки результатів виконання вправи.

У піднесенні грамотності *особливу роль відіграє робота з орфографічним словником (друкованим чи електронним)*, оскільки допомагає учням запам'ятовувати слова, написання яких викликає в здобувачів освіти утруднення; сприяє формуванню в них усвідомленого ставлення до оволодіння орфографією. Наприклад:

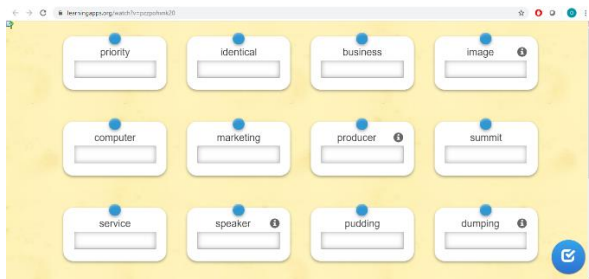
- *Випишіть з орфографічного словника 10-15 слів, написання яких викликає труднощі. Розташуйте їх в алфавітному порядку. Поясніть правопис.*

- *Випишіть зі словника 10-15 слів із префіксам пре-, при-. На що вказують ці префікси?*

- *Випишіть з орфографічного словника 10 прислівників із префіксом по-, що пишуться через дефіс (по-християнськи, по-київськи тощо).*

Логічним продовженням цієї роботи може бути складання речень або текстів з вписаними словами.

Продуктивними вважаємо вправи, що передбачають переклад з іноземної мови слів на українську. Наприклад, учні повинні обрати варіант написання слів іншомовного походження (priority, service, image тощо), пригадати відповідні правила (<https://learningapps.org/watch?v=pzzpohxnk20>).

Потребують уваги і зміни в правописі, що відбулися 2019 року. У цьому контексті особлива роль належить вправам, спрямованим на засвоєння учнями новітніх правописних змін.

Ефективність роботи з орфографії та пунктуації залежить від таких чинників: дотримання закономірностей засвоєння мови, загальнодидактичних і лінгводидактичних принципів, урахування вікових, психологічних особливостей учнів; попередження помилок; використання уроків літератури для закріплення орфографічних і пунктуаційних умінь; організації індивідуальних консультацій для учнів з орфографії та пунктуації; систематичного обліку орфографічних і пунктуаційних помилок та роботи над їх усуненням.

Погоджуємося з висновком, зробленим І. Хом'яком, що тільки на базі вмінь володіти усним мовленням формуються навички писемного мовлення [3, с. 16]. Отже, працюючи над удосконаленням правописних умінь і навичок учнів, необхідно постійно дбати про культуру їхнього усного мовлення.

Література

1. **Горошкіна О. М., Груба Т. Л., Попова Л. О.** Формування правописної компетентності учнів. Харків: Вид. група «Основа», 2016. 171 с. 2. **Офіційний звіт** про проведення в 2019 році зовнішнього незалежного оцінювання результатів навчання, здобутих на основі повної загальної середньої освіти Т.1 URL: https://vintest.org.ua/wp-content/uploads/ZVIT-ZNO_2019-Tom_1.pdf 3. **Хом'як І.М.** Наукові основи навчання орфографії в середній школі. Рівне: ППФ „Волинські обереги”, 1998. 228 с.